

# Sewr paýlaşygy

Category: Kitapcy,Taryhy makalalar  
написано kitapcy | 23 январа, 2025  
Sewr paýlaşygy SEVR PAYLAŞIMI

Sevr Paylaşımı'nın orijinal Osmanlıca metni Türkiye Büyük Millet Meclisi Kütüphanesi'nde bulunmaktadır. Sevr, toplam 13 bölüm, 433 madde ve eklerinden oluşmaktadır. Konu üzerinde çalışanlar kendilerince önemli buldukları bazı maddeleri eserlerine alarak yorumlama yoluna gitmişlerdir. Ancak Osman Olcay farklı olarak Sevr'den önceki tarihlerde müttefiklerce yapılan çeşitli konferans ve toplantı tutanakları ile buna ilişkin belgeleri Türkçeye çevirerek Sevr'i değerlendirmiştir. Ayrıca Prof. Dr. Nihat Erim Fransızca metni Türkçeye çevirmiştir. Ancak bugün için dili oldukça ağırdır.[1] Biz bu yazımızda Osmanlıca metinden yararlanarak Sevr Paylaşımı'nın genel bir değerlendirmesini yapacağız.

10 Ağustos 1920'de imzalanan Sevr Paylaşımı'nı daha iyi değerlendirebilmek için konuyu Şark Meselesi'nin seyri içerisinde incelemek gerekir. Sevr, Şark Meselesi için Avrupalı güçlerin XIX. yüzyıl boyunca yorumladığı şekliyle bir nihai çözüm şeklinde görülecektir.[2] Ancak, çalışmanın sınırlarını aşacak böyle bir teşebbüse girmek yerine bu konuyu dünya kamuoyuna açıklayan bir esere atıfta bulunmakla konunun anlaşılmasına çalışmış olacağız. Bu gelişmeleri inceleyen eser Romen devlet adamı ve diplomatı olan T. G. Djuvara'nın "100 Plan, Haçlı Taassubu, Türkiye Düşmanlığı" adlı kitabıdır.[3] Yazara göre Sevr Paylaşımı'ndan evvel Osmanlı Devleti'ni parçalamak için hazırlanan yüz planın yüzde kırklık gibi büyük bir bölümü Fransızlar, kalan yüzde altmışlık kısmı ise İngilizler, Ruslar ve Macarlar tarafından hazırlanmıştır. I. Dünya Harbi'nden önce yapılan ve savaşa zemin hazırlayan İtalya ve Üçlü Antlaşma (20 Mayıs 1882), Londra Konferansı (16 Aralık 1912-6 Ocak 1913) ve savaş esnasında yapılan beş gizli antlaşma ile birlikte savaş sona erdiğinde imzalanan Mondros Mütarekesi (teslim oluş) ve bu teslimiyetten sonra imzalanan

paylaşım dediğimiz Sevr, Osmanlı Devleti'nin sonunu hazırlamıştı. Doğu sorunu, Osmanlı İmparatorluğu'nun paylaşılaraq ortadan kaldırılmasıyla, İtilaf Devletlerinin lehine çözümlenmiş oluyordu. Aynı zamanda da Türk yurdu bölünüyor ve Türk milletin in yaşama hakkı elinden alınıyordu.[4]

Bilindiği gibi, I. Dünya Savaşı öncesi imzalanan gizli antlaşmalarla savaş sırasında imzalanan gizli antlaşmalar 1917 yılında Rusya'da meydana gelen ve Bolşevik İhtilali adı verilen bir iç mesele ile birlikte Rus Orduları Anadolu'dan çekildikleri gibi, İtilaf Devletlerinden de ayrılmış oluyorlardı. İşte İtilaf Devletlerinden koparken Anadolu'daki paylarını da kaybeden Rusya bu gelişmelerin vahametini de dünyaya duyurmuş oluyordu. Dünyada yankı bulan bu açıklamalar İtilaf Devletlerinden İngiltere ile Fransa'nın Rus içişlerine müdahalesine kadar varıyor ve Rusya'daki yönetimi destekliyorlardı. Ayrıca Rusya'ya savaş da açmış oluyorlardı. Ancak 1919 ve 1920 yılları boyunca İngiliz siyasetini biçimlendiren temel motivasyon, Rusların çekilmesiyle birlikte oluşan boşluğun Fransa veya İtalya tarafından doldurulmasını önlemektir.[5]

Bütün bu gelişmeler olurken yıl 1918 olmuş, Osmanlı İttifakı yenilmiş ve 30 Ekim 1918'de imzalanan Mondros Mütarekesi (teslim oluş) ile Osmanlı Devleti Anadolu'nun dışında kalan bütün topraklarını kaybetmiş, ordusu terhis edilmiş, boğazlar elden çıkmış, Toros Tünelleri işgal edilmiş, savaş araç, gereçleri ile tersaneler itilaf güçlerine teslim edilmiş, İtilaf Devletlerinin esirleri kayıtsız şartsız teslim edilirken Osmanlı esirleri İtilaf güçlerinin elinde kalmaya devam etmişti.

Ayrıca, İtilaf Devletlerinin kendileri açısından güvenliklerini tehlikede gördüklerinde Anadolu'nun stratejik noktalarını işgal edebilecekleri gibi doğuda yer alan ve adlarına da "Vilayet-i Sitte" denilen (Erzurum, Van, Bitlis, Diyarbakır, Harput ve Sivas) illerinde herhangi bir karışıklık çıkarsa buraları işgal edebileceklerdi. Bu iller ve çevresinde yaşayan azınlıklardan herhangi birisinin göstermelik olarak

İtilaf Devletlerinin herhangi bir birimine şikayette bulunması bu illerin işgalleri için yeterli olacaktı.

Kısaca özetlemeye çalıştığımız Mondros'un içeriğini oluşturan maddeleri böylece değerlendirdiğimizde Mondros'a mütareke dememiz imkansızlaşmaktadır. Bu daha çok kayıtsız şartsız teslim oluşturmaktadır. Mondros teslim olduğundan sonra İtilaf Devletleri kendi aralarında daha önceden yapmış oldukları gizli antlaşmalarla "Misak-ı Milli" sınırları içerisinde kalan Anadolu topraklarını işgale başlamışlar, ancak İtilaf Devletlerine sonradan katılan Yunanistan İngilizlerin desteğinde daha önceden İtalyanların payına düşen İzmir'e çıkarma yapmışlar ve ayrıca Batı Trakya'yı da işgal etmişlerdir. Fransızlar Çukurova (Çukurabat) ile birlikte Urfa, Maraş, Antep ve Malatya sınırlarına kadar ilerlemişlerdir. İtalyanlar ise Antalya ve çevresini işgal etmişlerdi. Ayrıca İngilizler, gizli antlaşmalarda Fransızların payına düşen bölgeden hızlı bir şekilde Kerkük ve Musul'a inmişler. Diğer taraftan da Fransız ve İngiliz savaş gemileri boğazlardan geçerek İstanbul'da demirlemişlerdi. Bütün bu gelişmelerden sonra Anadolu'da gelişmekte olan Milli Mücadele ruhuyla birlikte Osmanlı Hükümeti'ne 10 Ağustos 1920 tarihinde adına paylaşım dediğimiz Sevr'i imzalatmışlardı. Mondros Türk milletinin sonu demek olan Sevr Paylaşımı'nın bir önceki aşamasının tamamlanmasıdır.

Sevr Paylaşımı'nın genelde Müttefik Devletlerle (Britanya İmparatorluğu, Fransa, İtalya, Japonya) Türkiye arasında olduğu bilinir. Halbuki, Müttefik Devletlerin yanında ve Türkiye'ye karşı, hatta bazen de onlardan daha saldırgan olan Ermenistan, Yunanistan, Sırp-Hırvat-Sloven, Çekoslovakya, Lehistan, Portekiz, Romanya, Hicaz devletlerinin olduğunu açıkça belirtmemiz gerekir.

Adına "Sevr Antlaşması" denen bu paylaşımın hazırlanışı ve imzalanması aşağıdaki ülkelerin delegeleri tarafından usulüne uygun olarak ruhsatnameleri birbirlerine vermeleri ile kesinleşmiştir. Söz konusu delegeler şunlardır: Britanya Kralı, (Kanada Dominyonu için, Avusturya için, Yeni Zelanda için, Birleşik Güney Afrika için, Hindistan için) Fransa

Cumhurbaşkanı, İtalya Kralı, Japonya İmparatoru, Ermenistan Cumhurbaşkanı, Belçika Kralı, Yunan Kralı, Hicaz Kralı, Lehistan Cumhurbaşkanı, Portekiz Cumhurbaşkanı, Romanya Kralı, Sırp-Hırvat-Sloven Kralı, Çekoslovakya Cumhurbaşkanı'dır. Bu delegelerin hazırlamış olduğu paylaşım projesini imzalamak ise Osmanlı delegelerine kalmıştı.

Birleşmiş Milletler Cemiyeti tarafından başlangıçtan 27. maddeye kadar Birleşmiş Milletler Cemiyeti üyelerinin görevleri ve yapması gerekenleri detaylı bir şekilde belirleyen belgede Osmanlı'ya kendi güçlerini gösterme isteği görülmektedir.

Bilindiği gibi 13 bölüm, 433 madde ve eklerden oluşan Sevr'in ikinci bölümü Türkiye'nin hudutlarını belirlemektedir. Ancak Türkiye'nin hudutlarını tespit eden bölümü baştan sona kadar dikkatlice okuyacak olursak; anlaşma adı altında yapılan paylaşım sonucunda harita üzerinde Türkiye (Osmanlı) diye herhangi bir siyasî varlığın kalmadığını görürüz.

Türkiye açısından bütünüyle olumsuzluk veya yok olmayı emreden bu anlaşmada siyasi bir varlığı olan devletle anlaşma yapılmıyormuşçasına İstanbul, Boğazlar, Kürdistan, İzmir, Yunanistan, Ermenistan, Suriye, Irak, Filistin, Hicaz, Mısır, Sudan, Kıbrıs, Fas, Tunus, Bingazi ve Ege Adaları'nı ayrı ayrı ele alarak, bu yerlerin yönetimi hakkında detaylı açıklamalar yapmayı da ihmal etmemişlerdir. Özellikle İstanbul'un Osmanlı Devleti'nin başkenti olacağını, Osmanlı Hükümeti ile padişahın İstanbul'da ikamet etmek ve Osmanlı Devleti'nin başkentini korumak hususunda serbest olduklarını, ancak Osmanlı Hükümeti'nin bu antlaşma ile tamamlanan sözleşme ve antlaşmalara sadakatle riayet etmezse Müttefik Devletler bu sözleşmenin vermiş olduğu yetkiye dayanarak gerekeni yapabileceklerdir. Osmanlı ise bu kararlara uymayı taahhüt etmektedir. Sevr Paylaşımı'nın detayları bölümler halinde şöyle açıklanmaktadır:

Boğazlar: "Çanakkale, Marmara Denizi ve Boğazını içine alan Boğazlarda gemilerin sefer yapması, gelecekte gerek barış zamanında, gerekse savaş zamanında hangi sancağı taşırsa

taşırsın bütün ticari ve savaş gemilerine, askeri ve ticari uçaklara açık bulunacaktır. Cemiyet-i Akvam Meclisi tarafından verilen kararın icrası istisna olmak üzere bu son ablukaya tabi değildir. Oralarda savaş hukukundan hiç biri uygulanamayacak ve hiçbir düşmanca hareket yapılamayacaktır.” (Madde: 37). Boğazlarla ilgili hükümler 37. maddeden 61. maddeye (dahil) kadar devam etmektedir. Bu maddeden sonraki maddelerde konunun teferruatı yer almaktadır. İlgili maddeler Boğazlardan gemilerin serbestçe sefer yapmasını, barış ve savaş zamanında hangi bayrağı taşırsa taşırsın bütün ticarî ve savaş gemilerine, ayrıca askerî ve ticarî uçaklara açık bulunacağını hükme bağlamaktadır.

Ayrıca, Boğazların yönetimi Yunanlılarla Osmanlı Devleti’ne bırakılacak veya bunların belirleyeceği komisyonca yürütülecektir. Komisyonda ABD, İngiltere, Fransa, İtalya, Japonya ve Rusya temsilcilerinin her biri iki oya, Yunanistan, Romanya ve Bulgaristan temsilcilerinin her biri de bir oya sahip olacaktı. Böylece Boğazlar, Osmanlı Devleti’nin elinden çıktığı gibi, Boğazları yönetecek komisyonda Osmanlı Devleti temsilcilerine yer verilmemektedir. Boğazların yönetimi Osmanlı ve Yunanlılara bırakıldığı halde daha sonraki cümlelerde Osmanlı temsilcisinden ve dolayısıyla oy hakkında bahsedilmemesi dikkat çekicidir. Türkiye’nin Ege Denizi ile Akdeniz’de hiçbir kıyısı kalmıyordu. Marmara Denizi ile Boğazlar’da Uluslararası Komisyon’un elinde bulunduğu, Türkiye’nin denize çıkışı sadece Karadeniz’e kalıyordu.[6]

Kürdistan: Siyasi konular arasında önemli yer tutan Kürdistan meselesi 62, 63 ve 64. maddelerde yer almaktadır. Bu maddelerde Kürdistan sınırı Fırat’ın doğusunda gelecekte tespit edilecek Ermenistan’ın güney sınırının güneyi ile Türkiye’yi Suriye ve Irak’tan ayıran sınır çizgisinin kuzeyinde bulunan Kürt unsurunun sayı olarak fazla bulunduğu bölge olarak belirlenecek ve bu antlaşmanın yürürlüğe konulmasından itibaren altı ay içinde İstanbul’da toplanıp İngiltere, Fransa ve İtalya devletlerinden her birinin bir delegesinden oluşacak bir komisyon tarafından tespit

edilecektir.

Ayrıca bu plan Süryanî, Keldanî ve adı geçen diğer azınlıkları himayeye dair taahhütleri kapsayacak, bu amaçla İngiliz, Fransız, İtalyan, İran ve Kürt temsilcilerinden oluşan bir komisyon yerinde inceleme yaparak, bu antlaşma gereğince Türkiye'yi İran'dan ayıran sınır çizgisinde icap ederse düzeltmeler yapılması gerektiğini karara bağlayacaktır. Osmanlı Hükümeti söz konusu komisyon üyelerinden toplu halde birinin veya diğerinin kararlarını bildirdiği günden itibaren üç ay içinde uygulayacağını şimdiden taahhüt eder. Bu antlaşmanın yürürlüğe konmasından bir süre sonra, bölgedeki Kürtler eğer Türkiye'den ayrılma isteklerini çoğunluğu sağladıklarını ispat ederek; Birleşmiş Milletler Meclisi'ne başvururlarsa, Meclis de uygun görür ve Türkiye'ye Kürtlerin ayrılmaları tavsiyesinde bulunursa, Türkiye de bu tavsiyeye uymayı ve bu bölge üzerindeki bütün haklarını bırakmayı taahhüt eder denilmektedir. Dikkat edilirse Kürt devleti değil, Kürdistan diye bir bölge vaat ediliyor ve Sevr Paylaşımı'na göre de bu bölgenin %90'ı Ermenilere halkıyla birlikte emanet edilmektedir. Bu planla Kürt ve Ermeni unsurları aynı topraklar üzerinde bir birliktelik içerisine de sokulmaya çalışılmaktadır. Ancak, bütün bu oyunlara rağmen bölge insanları, Türk milletinin ayrılmaz bir parçası oldukları şuuruyla bu oyunlara gelmeden Milli Mücadele'de bu ülke düşmanlarına karşı ellerinden geleni yapmışlardır.

İzmir: Bu paylaşım içinde İzmir çok önemli bir yer tutmaktadır. Paylaşımın 65-83. maddeleri arasında İzmir'e uzunca bir yer ayrılmıştır. I. Dünya Savaşı öncesinde ve esnasında yapılan gizli antlaşmalarda İzmir ve bölgesi İtalyanlara bırakılmış olmasına rağmen, İngilizlerin siyasi manevralarıyla Yunanlılar İzmir'e 15 Mayıs 1919'da çıkarma yapmışlardı. Sevr Paylaşımı ile siyasi anlamda da işgali meşrulaştırmak istiyorlardı.[7]

İzmir ile ilgili maddelerde genel olarak şöyle denilmektedir; "İzmir şehri ve 66. maddede açıklanan arazi Osmanlı

hakimiyetinde kalacaktır. Bununla birlikte Türkiye İzmir şehri ile adı geçen arazi üzerindeki hakimiyet hakkının uygulanması Yunan Hükümeti'ne devredilecektir. Yunan Hükümeti İzmir şehri ile çevresindeki arazinin idaresinden sorumlu olacak ve bu idareyi özel bir şekilde bir memur heyeti vasıtasıyla yerine getirecektir. Yunan Hükümeti söz konusu arazi içerisinde asayişi sağlamak için gerekli askerî kuvvetleri bulundurma hakkına sahip olacaktır. Ayrıca yerel bir parlamento oluşturulacak, Yunan Hükümeti belirtilen sınır üzerinde bir gümrük hattı kurabilecek, İzmir ve adı geçen araziye Yunanistan'ın gümrük usulüne tâbi tutabilecektir." Görüldüğü gibi İzmir ve çevresi tamamen başka bir devletin toprağı statüsüne kavuşturularak, Yunanistan'a verilmektedir. Konu ile ilgili 83. maddenin sonunda ise "Türkiye İzmir şehriyle 66. maddede belirtilen arazi üzerindeki bütün hukuk ve kullanma haklarından Yunanistan lehine olarak feragat ettiğini şimdiden açıklar." denilmektedir.

Yunanistan: Sevr'de Yunanistan meselesi özetle şu şekilde ele alınmıştır "Bulgaristan'a tahsis edilmiş olan hudut saklı kalmak üzere Türkiye eski Osmanlı İmparatorluğu'nun Avrupa Kıtası'nda ve bu antlaşma ile tespit edilen Osmanlı sınırlarının ötesinde bulunan arazisi üzerindeki bütün hukuk ve tasarruflarından Yunanistan'ın lehine feragat eder." (Madde 84). Bundan başka 85, 86 ve 87. maddelerde de konunun teferruatı üzerinde durulmaktadır. Ayrıca Türkiye'nin İmroz ve Bozcaada üzerindeki bütün hukuk ve kullanım tasarruflarından Yunanistan lehine feragat ettiği kaydedilmektedir.

Sevr toplantısına katılan Venizelos, İzmir ve çevresi, Batı Anadolu, İstanbul ve Doğu Trakya ile birlikte 1915'te Yunan Kralına vaat edilen Kıbrıs'ı istiyordu. Ancak Kıbrıs ile ilgili İngiltere'nin desteğini yitirmemek için fazla ısrar etmiyordu. Ayrıca On İki Ada, Trabzon ve Adana'da Venizelos'un istekleri içindeydi.[8]

Ermenistan: Sevr Konferansı'nın kararlarından biri de müstakil bir Ermenistan teşkiliydi. Sevr'de Ermenistan, 88-93. (dahil)

maddelerde ele alınmaktadır. Bu maddelerden anlaşıldığına göre Türkiye, Ermenistan'ı Müttefik Devletler gibi hür ve bağımsız bir devlet olarak tanıdığını kabul etmiştir. Bunun anlamı ise Erzurum, Trabzon, Van ve Bitlis vilayetlerinin Ermenistan'a verilmesidir. Ancak, söz konusu şehirler Osmanlı dönemindeki çevreleriyle birlikte bırakılmaktadırlar. Güneydoğu ve Doğu Anadolu'nun bir kısmı Kürdistan, kalan kısmı da Ermenistan olarak ayrılacağından Suriye hududundan Trabzon'a uzanan bir sınır çizilmiş olacak ve yaklaşık Türkiye'nin bugünkü haritasının beşte biri elinden alınmış olacaktı. Yine Osmanlı bu paylaşıma göre Ermenistan'a bırakılan arazi üzerindeki bütün hukuk ve tasarruflarından feragat etmektedir. Ermenistan Hükümeti, Ermenistan'da ırk, dil ve din bakımından halkının çoğunluğu dışındaki insanların menfaatlerini himaye için başlıca Müttefik Devletlerin gerekli görülen hükümlerin konulmasını taahhüt etmektedir (Burada Ermenistan olarak kastedilen yukarda isimleri zikredilen Türk Yurdu olan illerdir).[9]

Suriye, Irak (El-Cezire) ve Filistin: Bu konu 94, 95, 96 ve 97. maddelerde ele alınmaktadır. İlgili maddelerde, bu devletler kendilerini yalnız başına idareye muktedir oluncaya kadar bir mandaterin vasiliği ve desteği altında kalacaklardır. Birleşmiş Milletler Cemiyeti adı geçen devletlerin bağımsız devlet olarak tanınmaları konusunda görüş birliğindedirler.

Antlaşmayı yapan devletler Filistin idaresinin tespit edilecek sınır dahilinde başlıca devletler tarafından seçilecek bir mandatere bırakılması hususunda aynı görüştedirler. Mandater Yahudi halkı için Filistin'de bir yurt kurulması hakkında İngiltere Hükümeti tarafından daha önce Müttefik Devletler tarafından kabul edilmiş olan beyannamenin yürürlüğe konulmasından sorumlu olacaktır. Mandater olacak on devlet çeşitli dinlere mensup cemaatlere ait her hangi bir meseleyi incelemek ve bu konuda tüzük kaleme almak için mümkün olan en kısa zamanda özel bir komisyon kurmayı taahhüt etmektedirler.



Suriye, Irak, Filistin arazilerine ait mandaterler başlıca büyük devletler tarafından kararlaştırılacak ve Birleşmiş Milletler Cemiyeti'nin onayına sunulacaktır. Türkiye bu kısımda belirtilen meseleler hakkında alınacak bütün kararları kabul etmeyi şimdiden taahhüt etmektedir. Görüldüğü üzere Osmanlı'ya sadece kararları kabul ve tasdik etme "hakkı" bırakılmaktadır.

Hicaz: Sevr'de bu konu ile ilgili üç madde bulunmaktadır. 98, 99 ve 100. maddelerde Türkiye Müttefik Devletler gibi Hicaz'ı hür ve bağımsız bir devlet olarak tanıdığını açıklamaktadır. Bu antlaşma ile tespit edildiği şekilde Türkiye'nin sınırları dışında bulunan ve daha sonra tespit edilecek sınır dahilinde bulunacak olan eski Osmanlı İmparatorluğu arazisi üzerindeki bütün hukuk ve tasarruflarından adı geçen hükümet lehine feragat ettiğini açıklamaktadır.

Mısır: Mısır ile ilgili olarak Sevr'de on iki asıl (101-112), üç de (112-114) geçici madde bulunmaktadır. Bu maddelere göre Türkiye, Mısır üzerindeki bütün haklarından ve tasarruflarından feragat etmektedir. Ayrıca bu feragat 5 Kasım 1914 tarihinden itibaren geçerli olacaktır. Türkiye Müttefik Devletler tarafından alınan karara uygun olarak, İngiltere'nin 18 Aralık 1914 Mısır üzerinde ilan ettiği himayeyi tasdik etmektedir.

Anlaşılacağı üzere 5 Kasım 1914'te Osmanlı himayesinden çıkan Mısır, 18 Aralık 1914'te İngiltere'nin himayesine girmiş oluyor ve bu durumu da Osmanlı onaylamakla yetinmek zorunda kalıyor ve daha önce Mısır tarafından ödenen vergiler üzerindeki bütün haklarından feragat ediyordu.

Sudan: Antlaşma yapan taraflar Sudan'ın hukukî statüsü ve idare şeklini (İngiltere ve Mısır hükümetleri arasında) 19 Ocak 1889 tarihinde kararlaştırarak, kabul ettikleri antlaşmayla resmen tasdik ettiklerini bildirirler. Ayrıca Sudan tebaası yabancı ülkelerde İngiltere elçilik ve konsolosluklarının himayesine sahip olacaklardır. Bu noktadan

da anlaşılabacağı gibi Sudan Osmanlı'dan koparılıp İngiltere'nin himayesine verilmektedir (115-116. maddeler).

Kıbrıs: Anlaşma yapan taraflar İngiltere Hükümeti tarafından 5 Kasım 1914'te ilan edilmiş olan Kıbrıs'ın ilhakını tasdik ettiklerini bildirirler. Adı geçen ada daha önce 1877 Osmanlı-Rus Harbi'nde Osmanlı'nın yenilmesi ve Rusların doğudan-batıdan ülkeyi işgale girişmesi saltanatı zor bir duruma sokmuştu. Bu durumdan istifade etmek isteyen İngiltere, sözde Osmanlı'ya yardım etmek bahanesi ile, yardım teklif etmiş ve bunu yapabilmek için de askerlerini üstlendirmek maksadıyla, Kıbrıs'ın idaresinin geçici olarak İngiltere'ye devredilmesini istemiştir. Osmanlı Devleti'nin başka çaresi kalmayınca İngiltere'nin teklifi Osmanlı Bakanlar Kurulu özel meclisinde müzakere edilip, İngiltere'nin adaya geçici olarak yerleşmesine izin verilmişti. Ancak Kıbrıs'ın önemini bilen Padişah II. Abdülhamit, kendi el yazısı ile "Hukuk-u Şahaneme asla halel gelmemek şartı ile" kaydını düşerek antlaşmayı imza etmiştir. Bununla da yetinmeyen Sultan II. Abdülhamit İngiltere'nin büyükelçisi Leyord'dan teminat mektubu istemiş ve almıştır. 1878 Berlin Antlaşması ile İngiltere adaya yerleşmiş (12 Temmuz 1878), daha sonra Kıbrıs'ın 5 Kasım 1914'te İngiltere tarafından ilhakından sonra ödenen vergi hakkı da dahil olmak üzere, Osmanlı Devleti Kıbrıs üzerindeki veya Kıbrıs'a ait bütün haklarından ve tasarruflarından feragat etmiştir (117-118. maddeler).

Antlaşmaya göre Kıbrıs adasında doğan veya ikamet eden Osmanlı tebaası yerel kanunların hükümlerine ve şartlarına uygun olarak İngiliz vatandaşlığını kazanacaklar ve Osmanlı uyruğunu terk edeceklerdir.

Kıbrıs'ın ehemmiyetini çok iyi bilen Atatürk vefatından kısa bir süre önce Antalya civarında yapılan bir tatbikatı izlemeye gittiğinde, kurmay subaylarının sorduğu soruları cevapladıktan sonra parmağını haritaya uzatarak; "Efendiler Kıbrıs'a dikkat ediniz, Kıbrıs düşman elinde olduğu sürece, ikmalinizi yapıp anavatanı savunamazsınız" demiştir.

Fas ve Tunus: Antlaşmada konu şu şekildedir; “Türkiye Fransa’nın Fas üzerindeki himayesini tasdik ve bunun bütün neticelerini kabul eder. Fas ticari malları Türkiye’ye ithal edildiği zaman Fransız ticari mallarına uygulanan işlemlere tabi olacaktır.” (madde. 119).

120. madde de ise Tunus ile ilgili şöyle denilmektedir: “Türkiye Fransa’nın Tunus üzerindeki himayesini tasdik ve bunun bütün neticelerini kabul etmektedir. Ayrıca Tunus ticarî malları Türkiye’ye ithal edildiğinde Fransız ticarî mallarına uygulanan işlemlere tabi olacaktır.” Anlaşılan Fas ve Tunus Osmanlı’dan koparılıp tamamen Fransa’ya terk ve emanet edilmişlerdir.

Bingazi ve Adalar Denizi’ndeki Adalar: 121. maddede şöyle denilmektedir: “Türkiye 12 Ekim 1912 tarihli Lozan Antlaşması gereğince padişahın Bingazi’de muhafaza ettiği bütün haklar ve imtiyazlardan kesin bir şekilde feragat etmektedir.”

122. maddede Ege Adaları üzerinde durulmakta ve şöyle denilmektedir: “Türkiye imzaladığı antlaşma ile İtalya’nın işgali altında bulunan Stampalya, Rodos, Herkit, Kerpe, Kaşot, Pikopis, İncirli, Kalimnos, Loryos, Patnos, Limpos, Sümbeki, İstanköy, adaları ile bu adalara tabi küçük adalar ve Kastellorizaon, Mis Kosi adaları üzerindeki bütün haklarından ve tasarruflarından İtalya lehine olmak üzere feragat eder”. Bu madde ile Ege Adaları ve dolayısıyla Ege Denizi İtalya’nın himayesine bırakılmaktadır.

Uyruklu: Bu konuda antlaşma metninde “Türkiye’den ayrılan arazide oturan Osmanlı tebaası yerel kanunların şartlarına uygun olarak ve hakkıyla o arazinin kendisine geçen hükümet vatandaşlığını kazanacaktır”denilmektedir (Madde. 123). Mesela, Filistin’deki Osmanlı tebaası Osmanlı tâbiyyetinden başka bir tâbiyyete sahip olanlar bu antlaşmanın yürürlüğe konma tarihinde Filistin tebaası kabul edilecekler ve herhangi bir vatandaşlıktan çıkmış olacaklardır. Bu durum İzmir şehri için de geçerlidir. Bilindiği gibi İzmir çevresiyle birlikte

Yunanistan'a bırakılmıştı. Buradaki azınlıklar da yukarıdaki maddeden faydalanacaklardı. Ayrıca Sevr'in 124-131. maddelerinde de tabiyet konusu geniş bir şekilde ele alınmaktadır.

**Azınlıkların Himayesi:** Azınlıklar konusu 140-151. maddeleri kapsamaktadır. "Türkiye, kendi bütün halkına; doğum, milliyet, dil, ırk veya din dikkate alınmaksızın hayat ve hürriyetlerini tam ve noksansız himaye sağlayacağını taahhüt eder. Türkiye halkından hepsinin genel ve özel her çeşit dinler, mezhepler ve inanç konularında serbestçe ibadet/ayin yapma hakları olacaktır... 1 Kasım 1914 tarihinden önce Müslüman olmayan her kişi gayr-i Müslim kalmış sayılacaktır.

Osmanlı Hükümeti, savaşın sürdüğü süre içinde Türkiye'de işlenmiş olan öldürmeler sırasında bireylere karşı yapılmış olan zararların geniş bir şekilde karşılanması için 1 Kasım 1914 tarihinden beri herhangi bir ırk veya dine mensup olursa olsun kaybolmuş veya zorla kandırılmış veya usule aykırı hapsedilmiş veya esir edilmiş olan bütün kişilerin açığa çıkarılmasıyla teslimleri için yardım etmeyi ve memurlarının yardımlarını sağlamayı taahhüt eder.

Türkiye karşılıklı göçe dair Yunanistan ile Bulgaristan arasında (Nöyi'de) yapılan 27 Kasım 1919 tarihli antlaşmanın 16. maddesinden yararlanmayı taahhüt eder.

Osmanlı Hükümeti 1 Ağustos 1914 tarihinden beri Türk olmayan Osmanlı tebaasından gerek öldürölme korkusuyla ve gerek diğerk herhangi bir zorlayıcı vasıtayla yurtlarından zorla çıkarılan kişilerin yurtlarına geri dönüşlerini ve iş-güçleriyle tekrar meşguliyetlerini kolaylaştırmak için mümkün olan tedbirleri almayı resmen taahhüt eder. Adı geçen vatandaşların veya bunların mensup oldukları cemaatlerin (dini toplulukların) tasarrufunda bulunan menkul ve gayri-menkul mallardan tekrar ele geçebilecek olanların kimin elinde bulunursa bulunsun mümkün olan süratle iadelerinin gerekli olduğunu tasdik eder. Mallar her çeşit gümrük ve vergilerden kurtulmuş olarak ve malları kullanma yetkisi bulunan ve elinde bulunduranlar için

herhangi bir çeşit tazminat ödemeksizin iade olunacak ve fakat kullanma yetkisi bulunan ve elinde bulunduranların aleyhine dava etmek hakları saklı kalacaktır.

Osmanlı Hükümeti, uygun görülecek her yerde Cemiyet-i Akvam Meclisi tarafından hakem komisyonları oluşturulmasını kabul eder. Hakem Komisyonları bu anlaşmada belirtilen bütün istekleri incelemek ve bu istekler hakkında kısa bir muhakeme usulü tatbikiyle hüküm icra edecektir.

Osmanlı Hükümeti, komisyonların görevlerini kolaylaştırmayı ve iptal etmek için üst mahkemeye götürülmesi mümkün olmayan kararlarının yerine getirilmesini sağlamayı mümkün mertebe kolaylaştırmayı taahhüt eder.

Osmanlı tebaasının hepsi kanun önünde eşit olacak ırk, dil veya din farkı gözetmeksizin aynı medeni ve siyasi haklardan yararlanacaklardır.

Din, inanç ve mezhep farkı; Osmanlı vatandaşlarından hiçbirinin medeni ve siyasi haklardan yararlanması ve özellikle kamu hizmetine kabulü ve memuriyetlere, saygınlıklara kavuşması ve çeşitli meslekler ve sanatların icrası konularına engel olmayacaktır.

Osmanlı Hükümeti bu antlaşmanın yürürlüğe konmasından iki sene sonra ırki azınlıkların nisbî temsil esasına dayanarak seçim usulünün tertip ve tanzimi hakkında Müttefik Devletlere bir proje verecektir...

Türkçeden başka bir dille konuşan Osmanlı tebaasına dillerini, mahkeme huzurunda gerek şifahen ve gerek yazılı kullanmaları için uygun kolaylıklar gösterilecektir.

İrk, din veya dil bakımından milli azınlıklara mensup bulunan Osmanlı vatandaşları hakkında hukuki ve fiili olarak diğer Osmanlı vatandaşları gibi işlem yapılacak ve bunlar aynı teminattan yararlanacaklardır.

Osmanlı Hükümeti, Türkiye’de bulunan ırki bütün azınlıkların her birinin ruhani öğretimi, idari özerkliğini tasdik ve buna riayet etmeyi taahhüt eder.

Osmanlı Hükümeti Osmanlı uyruğunda bulunan Hristiyan ve Musevilerin önemli oranda yaşadıkları şehir ve mahallelerde söz konusu Osmanlı vatandaşlarının din, mezhep ve ibadet

törenlerine bir müdahale oluşturacak herhangi bir fiil ve harekette bulunmaya zorlanmayacaklarını ve onların hafta tatil günlerinde mahkemelerde hazır bulunmaktan veya bir kanuni işlemin yapılmasından sakındıkları takdirde kanuni haklarının kaybedilmesine mahkum edilmeyeceklerini taahhüt eder.

Başlıca Müttefik Devletler bu kısımda bulunan maddelerin yerine getirilmesini ve uygulanmasını sağlamak için ne gibi tedbirlere başvurmak gerektiğini Cemiyet-i Akvam Meclisi ile birlikte inceledikten sonra tespit edeceklerdir.”[10]

Bazı Sınırlar: Türkiye bu antlaşma ile tespit edilen sınırları dışında olup adı geçen antlaşma hükümlerine göre hiçbir etki altında bulunmayan ve Avrupa dışında bulunan bütün arazi üzerinde veya bu araziye dair iddia edebileceği bütün kullanım haklarından Müttefik Devletler lehine feragat ettiğini bildirmektedir. Ayrıca Türkiye gerektiğinde Müttefik Devletlerle diğer devletlerin ittifak ederek aldığı veya alacağı hükümleri kabul ve tasdik ettiğini taahhüt etmektedir.

Türkiye Müttefik Devletlerin 1 Ağustos 1914 tarihindeki eski Rusya İmparatorluğu’na ait bütün arazisinin tamamı veya bir kısmı üzerinde kurulmuş veya kurulacak olan hükümetler ile yapacağı bütün antlaşmalar ve uyuşmaları tamamıyla tanımayı ve bu devletlerin sınırlarının tespit edileceği şekilde kabul etmeyi taahhüt etmektedir. Türkiye adı geçen devletlerin bağımsızlığını daimî ve vazgeçmemek üzere tanımayı ve onlara uymaya söz vermektedir. Bu hükümler büyük devletlerin yayılma siyasetleri bakımından besledikleri emellerinin ne şekilde hukuki kisveye sokulmuş olduğunu çok iyi göstermektedir.[11]

Cezalar: Türkiye’de yaşayanlardan hiçbir kimse 1 Ağustos 1914 tarihinden itibaren antlaşmanın yürürlüğe konmasına kadar askerî ve siyasî işlerden veya Müttefik Devletler veya bu devletlerin vatandaşlarına herhangi bir yardımdan dolayı hiçbir şekilde rahatsız edilmeyecektir.

Bu konuda Osmanlı halkından biri aleyhine bir hüküm veya karar tamamen feshedilecek ve hakkında yapılmasına başlanmış olan

soruşturma ve kovuşturmalara son verilecek. Cezaî müeyyidelere bakıldığında azınlıklardan her kim Osmanlı'ya ne tür bir vaatte bulunursa bulunsun herhangi bir soruşturmaya tabi tutulmayacak, soruşturma açılmış olanlar ise hemen bu durumdan kurtulmuş olacaklardı.

**Silahlı Kuvvetler:** Antlaşmada Türkiye'nin bulunduracağı silahlı güç şöyle tespit edilmiştir; Padişaha ait özel birlikler, ülke dahilinde emniyet ve asayişî sürdürecektir ve azınlıkların korunmasını sağlayacak Jandarma birlikleri, büyük karışıklıklar meydana geldiğinde jandarma askerini takviye edecek ve gerekirse sınırların gözetimini sağlayacak bu birliklerin dışında kalan diğer birlikler terhis ve lağvedilecektir.

Padişaha hizmet eden birlikler subay ve erler dahil olmak üzere yedi yüzü geçmeyecektir. Padişahın özel korumaları dışında ülke geneli için (Sınırları koruma, asayişî sağlama) kurmay subaylar, subaylar, askeri okullar, öğretim, idarî kurullar ve depo birlikleri dahil olduğu halde toplamı 50.000 kişiyi aşmayacaktır. Bu askerler top gibi ağır silahlara sahip olmayacaklardır. Ayrıca bu elli bin asker içerisinde subayların oranı yirmide biri aşmayacaktır. Bunların dışında her türlü askeri teşkilat yasaklanmıştır.

Osmanlı silahlı kuvvetleri, gelecekte ancak gönüllü erlerden meydana gelecektir. Askerî meslek, ırk ve mezhep farkı gözetilmeksizin Osmanlı Devleti'nin bütün uyruklarına eşit bir şekilde açık bulunacaktır. Bu durum erler ve subaylar için geçerlidir.

Bu antlaşmanın yürürlüğe konmasından itibaren üç ay süre içinde Osmanlı silahlı kuvvetleri için izin verilen miktardan fazla olan bütün silahlar, cephane ve çeşitli cins savaş malzemesi, Askerî Kontrol Komisyonu'na belirlenen yerlerde teslim edilecektir.

Bu antlaşmanın yürürlüğe konmasından itibaren altı ay içinde her çeşit silah, mühimmat, yahut her çeşit savaş araç ve gereçleri üretimine, hazırlanmasına, depolanmasına ve

incelenmesine yarayan diğ er bütün kurumlar ve kuruluşlar lağvedilecek veyahut tamamen özel ticarete kullanılmak üzere değiştirilecektir.

Türkiye'ye silah, cephane, savaş malzemesi, uçak ve aksamı ve bu gibi her çeşit şeylerin ithali Müttefikler Askeri Kontrol ve Düzenlemeler Komisyonu'nun özel iznine bağlı olmadıkça kesinlikle yasaklanmıştır. Silah, mühimmat ve savaş malzemesi üretim ve ihracı kesinlikle yasaklanmıştır.

Boğazların serbest idaresi için antlaşma yapan devletler, antlaşmanın yürürlüğe konmasından itibaren üç aylık süre içerisinde Marmara'daki sahiller ile adaların, boğaz sahillerinin Limni,  mroz, Bozca, Semendirek ve Midilli adalarının dahil bulunduğu bu sınırları belirleyecek ve bölgedeki bütün askerî kuruluşlar, savunma yerleri, bataryalar savaş malzemelerinden arındırılacak ve yıkılacaktı. Savaş alanlarındaki seyyar bataryaların suratle sevkini sağlayan yollar ve demiryolları inşasının Fransa,  ngiltere ve  talya hükümetleri tarafından kullanımdan alıkonulması için söz konusu devletler gerekli olan hazırlıklarda bulunma hakkına sahip olacaklardı. Anlaşıldığı gibi yukarıda isimleri zikredilen Müttefik  lkeler demir yollarını veya diğer ulaşım yollarını sakıncalı buldukları zaman yok edebileceklerdir denilmektedir.

Bu antlaşmanın yürürlüğe konma tarihinden itibaren, 30 Ekim 1918 Mondros Ateşkes Antlaşması gereğince Osmanlı limanlarında alıkonulan bütün savaş gemileri kesin olarak Müttefik Devletlere teslim edilmiş sayılacaktı. Osmanlı'nın nakliye ve silahlı gemileri ve filo yardımcı gemileri silahlarından arındırılarak ticaret gemilerinden sayılacak ve değerlendirileceklerdi. Bunlar ne satılabilecek ne de yabancılara terk edilemeyecekti. ateşkesin imza tarihi olan 30 Ekim 1918'de Türkiye'ye ait bulunan cephane silahlar ve deniz savaş eşyası, torpil ve mayınlarda dahil olmak üzere tamamen Müttefik Devletlere teslim edilmiş olacaktı.

Türkiye askerî kuvvetlerinde kara ve deniz hariç, bir uçak bulunmayacak ve hiçbir sevk edilebilen balon muhafaza edilmeyecekti.



Bu antlaşmanın yürürlüğe konmasından itibaren iki ay içinde Osmanlı kara ve deniz ordularında bulunan bütün pilotlar terhis edilecekti. Yine antlaşmanın yürürlüğe konmasından itibaren altı ay içinde hangi cinsten olursa olsun bütün uçak ve aksamlarının masrafları Osmanlı tarafından karşılanmak üzere Müttefik Devletlere teslim edilecekti. Ayrıca Osmanlı bu antlaşmanın yürürlüğe konmasından itibaren konuyla ilgili hiçbir heyet göndermemeyi ve böyle bir heyetin gitmesine müsaade etmemeyi taahhüt etmekteydi.

Sevr'in bir bölümünü oluşturan 210. madde Mondros Paylaşımı ile Sevr'in ortak bir noktasına işaret etmektedir.

**Savaş Esirleri:** Savaş esirleriyle ilgili konu 208-217. maddelerde yer almaktadır. Bu maddeler de özetle şöyle denilmektedir: "Henüz memleketlerine gönderilmemiş olan Osmanlı savaş esirleri ile tutuklanmış olan Osmanlı sivillerinin bu antlaşmanın yürürlüğe konmasından itibaren mümkün mertebe hızla memleketlerine iadelerine devam edilecektir. Bu esirlerden savaştan önceki itilaf kuvvetleri tarafından işgal edilmiş arazide bulunanlar aynı şekilde ülkelerine gönderileceklerdir. Fakat bu gönderme durumu, İtilaf Devletleri işgal ordusu memurlarının onayıyla ve onların teftişleri altında yapılacaktır. 30 Ekim 1918 tarihinden itibaren esirlerin bütün iade masrafları Osmanlı Hükümeti tarafından karşılanacaktır. Esirlerden ve sivillerden disiplin konusuna aykırı harekette bulunup da ceza almış bulunanlar bu cezayı tamamlamamış olsalar bile bunlar dikkate alınmaksızın ülkelerine iade edileceklerdir. Osmanlı Hükümeti, ülkelerine iade olunan bütün kişileri ayırt etmeksizin kendi arazisine kabul etmeyi taahhüt eder. Osmanlı Hükümeti kayıp olanların ve kendi istekleriyle Osmanlı toprağında kalmak isteyen anlaşma yapan devletlerin tebaasının araştırılması ve kimliklerini tahkik etmekle görevli olacak, anlaşma yapan devletlerin komisyonlarına her kolaylığı göstermeyi ve gereken nakliye araçlarını sağlamayı ve ordugahta, hapishanelerde, hastanelerde araştırmalar yapmalarına yardımcı olacak resmi ve gayri resmi bütün belgeleri kendilerine vermeyi kabul ve

taahhüt eder”.[12]

Osmanlı Hükümeti, Müttefik Devletler tebaası ile subayları ve askerlerinden tutuklanmış olanlar ve bunların bütün eşyalarıyla birlikte bu anlaşmanın yürürlüğe girdiği tarihten itibaren vakit kaybetmeksizin iade etmeyi taahhüt eder” ifadesini kullanmaktadır.

Mezarlıklar: Sevr’in dikkat çeken bir diğer maddesi 218. maddedir. Mezarlıklarla ilgili olarak; “Osmanlı Hükümeti bu antlaşma ile tespit edilen sınırları içinde bulunan arazisinin İngiltere, Fransa, İtalya Hükümetleri’nin kara ve deniz askerlerinden savaş meydanında vefat edenler veya hastalık kaza gibi sebeplerden dolayı ölenlerin mezarlarının bulunduğu kısımları ile bu askerlere ait kabristanların inşası için gerekli arazinin ve kabristanlar ile anıtlara giden yolların mülk edinme hakkını tamamen adı geçen devletlere terk edecektir” denilmektedir.

Bilindiği gibi başta Çanakkale olmak üzere Osmanlı topraklarının her yerinde savaşlar olmuş, bu savaşlar taraflar için ölümlerle sonuçlanmıştır. Dolayısıyla bu maddenin uygulanması işgal edilmiş Osmanlı topraklarının dışında kalan Anadolu’daki toprakların bir kısmını da işgal etme anlamı taşımaktaydı.

Savaş Tazminatı: Sevr Paylaşımı’nın Sekizinci Bölümü’nde (Maliye Maddeleri) Osmanlı Hükümeti’nin Almanya ve Avusturya’nın yanında savaşa girmekle söz konusu Müttefik Devletlere tamamen tazmini gerekecek zararlar vermiş olduğunu kabul ettiği belirtilmektedir.

Bilindiği gibi dört yıl süren ve sonunda Almanya, Avusturya ile birlikte yenilgiyi kabul eden Osmanlı, 1918’de Mondros Mütarekesi’ni imzalar. Bu tarihten iki yıl sonra imzalanan Sevr ile de Müttefik Devletlere savaş tazminatı ödemeyi Sevr’in 231. maddesi gereğince kabul eder. Ancak isminden başka bir şey kalmayan Osmanlı Hükümeti’nin söz konusu tazminatı ödeme şansının olmadığı Müttefiklerce bilinmekte ve

tasdik edilmektedir.

Maliye Komisyonu: Malî kaynakların çok bozuk olduğunu gören Müttefikler, bunun çözümünü Fransa, İtalya, İngiltere vekillerinden ve danışma oyuna sahip bir Osmanlı komiserinden oluşan bir Maliye Komisyonu'nun kurulmasına karar verirler.

Bütün servet kaynakları bu komisyonun emrine verilecektir. Maliye Komisyonu'nun maaşları ve cari masrafları ile iş bu antlaşmanın uygulamaya konulmasını takiben, sözde Osmanlı'ya kalan topraklarda kalacak olan Müttefik işgal kuvvetlerinin sıradan masrafları ödendikten; yine Osmanlı'ya katılan topraklarda 30 Ekim 1918 tarihinden beri Müttefik işgal kuvvetlerinin masrafları ve bu işgal masraflarını yapmış olan devletten başka, Osmanlı'dan irtibatını koparmış olan topraklardaki Müttefiklerin işgal kuvvetlerinin masrafları, tespit edilecek ve düzenli bir şekilde ödenmesi için planlama yapılacaktır. Söz konusu Maliye Komisyonu'nun onayı olmadan Osmanlı Hükümeti tarafından gerek Osmanlı tebaasına ve gerekse diğer şahıslara yeniden hiçbir üstünlük ve ayrıcalık verilmeyecektir. Osmanlı genel borçları şimdiye kadar Muharrem Kararnamesi'ne (1881 Borçlar Kararnamesi) tâbi olan borçlar, 1 Kasım 1914 tarihinden önce Balkan Savaşı borçlarına ait yıllık taksitler, Arnavutluk da dahil olduğu halde Osmanlı ile Osmanlı'dan toprak alan veya almakta bulunan Balkan Devletleri arasında taksim olunacaktır.

Ayrıca her nerede bulunursa bulunsun Osmanlı Duyun-ı Umumiyesi'ne (Genel Borçlar) ait bütün menkul ve gayr-ı menkul mallar tamamen Maliye Komisyonu'nun emrine verilecektir. Bununla birlikte Almanya ve Avusturya tarafından devri gereken altın miktarları da Maliye Komisyonu'nun emrine verilecektir.

Kapitülasyonlar: Daha da vahimi antlaşma, mukavele ve teamüllerden doğan yabancı imtiyazlar 1 Ağustos 1914 tarihinden önce onlardan doğrudan doğruya ya da dolaylı olarak istifade eden devletler (Fransa, İngiltere, Almanya, İtalya) yararına yeniden oluşturulacak ve bu yararları 1 Ağustos 1914 tarihinde bunlardan istifade etmeyen Müttefik Devletleri de

kapsamış olacaktır. Örnek olarak kapitülasyonları verecek olursak; I. Dünya Savaşı öncesinde kapitülasyonlardan faydalanmayan Müttefik Devletler ve onların himayesinde olanlar da kapitülasyonlardan faydalanma hakkını elde etmiş olacaktır. Ayrıca, 25 Nisan 1907 tarihli antlaşmanın gümrük ithalat vergilerine yönelik hükümleri bütün Müttefik Devletler yararına olmak üzere tekrar yürürlüğe konulacaktır. Bununla birlikte Osmanlı Devleti 1 Ağustos 1914 tarihinden iş bu antlaşmanın yürürlük tarihine kadar Almanya, Avusturya, Macaristan ve Bulgaristan ile imzalanmış olduğu bütün antlaşma ve sözleşmelerin iş bu antlaşma gereğince feshedilmiş olduğunu kabul etmekteydi.

Yine Osmanlı Devleti, 1 Ağustos 1914 tarihinden önce veya söz konusu tarihten, bu antlaşmanın geçerli olmaya başladığı tarihe kadar, Rusya ile veya toprakları Rusya'nın eski memleketlerinden ayrılmış olan bütün devlet ve hükümetler ile ve yine 15 Ağustos 1916 tarihinden itibaren iş bu antlaşmanın yürürlüğe konulduğu tarihe kadar Romanya ile imzalamış olduğu bütün antlaşma, sözleşme ve uzlaşmaları feshedilmiş saydığını kabul etmekteydi.

Mallar: Mallarla ilgili olarak 1 Ağustos 1914 tarihinde Osmanlı hakimiyeti altında bulunan yerlerde var olup harp esnasında Osmanlı vatandaşlığında bulunmayan Müttefik Devletler vatandaşlarının veya söz konusu vatandaşların kontrolü altındaki şirketlerin sorumluluğunda bulunan mallar, haklar ve çıkarlar kapitülasyonlar gereğince elde edilmesi mümkün olan vergiler istisna olarak, Osmanlı Hükümeti veya Osmanlı idarecileri tarafından konmuş her çeşit vergiden muaf olarak sahiplerine iade olunacaktır. Zarara uğrayanlar ise Osmanlı'dan zararlarını tazmin edebileceklerdir. Osmanlı Hükümeti, tasarruf hakkından mahrum edilen kişilerin mallarını, kullanıcıların izni olmaksızın yüklenilen her türlü vergi ve borçtan muaf olarak iade için elinden gelen bütün tedbirleri alacaktır. Adı geçen hükümet bu iadede dolayı zarar görenlerin zararlarını karşılayacaktır.

Müttefik Devletler vatandaşları veya bu vatandaşlar tarafından kontrol edilen şirketler tarafından ortaya çıkacak iddialar incelenerek tazminat miktarı Birleşmiş Milletler Meclisi tarafından seçilecek bir hakem heyeti tarafından belirlenecektir. İş bu tazminat Osmanlı Hükümeti'nin sorumluluğunda olarak davacının mensup olduğu hükümet topraklarında oturan veya bu hükümetin kontrolü altında bulunan Osmanlı vatandaşlarının mallarından ayrılıp tahsil olunacaktır. Görüldüğü üzere mallar kısmında da paylaşımaya uygun olarak Avrupa Birliği'ne girebilmemiz için Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin giriş şartlarından birini oluşturan "Tahkim Kanunu" 1920 yılının bir uygulamasıdır.

Ulaşım: Ulaşım konusunda ise Müttefik Devletlere bağlı uçaklar, Osmanlı karaları ve suları üzerinde uçmakta ve karaya inmekte tamamen serbest olacakları gibi, Osmanlı uçaklarının sahip oldukları hakların aynısından, özellikle havada ve denizde bir kaza meydana gelmesi durumunda yaralanacaklardır.

Türkiye'de mevcut veya kurulmuş olup uluslararası uçak sefer ve geçişlerine açılmış olan hava alanları Müttefik Devletlerin uçaklarına açık bulundurulacaktır. Bununla beraber daha birçok tedbir Osmanlı Devleti'nce alınacaktır. Aksi halde büyük devletler Türkiye toprakları ve suları üzerinde hava seferleri yapılmasını mümkün kılmak için alınması gerekli bütün tedbirleri alma hakkına sahiptir.

Demiryolları, kara ve deniz ulaşımı ile ilgili olarak Osmanlı Hükümeti kendisine sınır olsun olmasın Müttefik Hükümetlerden herhangi birinin ülkesinden gelen veya oraya giden kişiler, mallar, vapurlar, gemiler, arabalar, vagonlar ile postane nakliyatını kendi toprakları içerisinde uluslararası ulaşımaya en çok uygun olan demiryollarından, gemilerin seyredeceği nehirlerden ve karalardan transit olarak serbestçe geçmesine müsaade edeceğini taahhüt etmektedir. Şahıslar, mallar, vapurlar, gemiler, arabalar, vagonlar ve posta ulaşımı hiçbir transit vergisine tâbi olmayacak ve hiçbir şekilde gereksiz ihmal ve sınırlandırmaya maruz bırakılmayacaktır. Gerek ücret

ve gerekse kolaylık hususunda Osmanlılar hakkında geçerli olan muameleye aynen sahip olacaktır. Tarifelerin şartlarına göre transit eşyalarına uygulanacak ücretler ve belgeler kabul edilebilir derece olacaktır. Ayrıca, Müttefik Devletlerin vatandaşları ve bunların malları, vapurları ve gemileri Osmanlı Devleti'nin bütün limanlarında ve kara sularındaki seyir ve sefer yollarında Osmanlı malları, vapurları ve gemilerinin yararlanacakları işlemlerden en az onlar kadar yararlanacaklardır.

Özellikle Müttefik Devletlerden herhangi birine ait gemi ve vapurlar, Osmanlı ülkesinin bütün limanlarında ve Osmanlı deniz taşıtlarının yanaşabileceği iskelelerde Osmanlı gemi ve vapurlarına uygulanacak şartlardan daha pahalı şartlarda olmamak üzere yolcu ve ticari mallar alıp vermeye izinli olacaklardır.

Demiryollarının devir ve intikaline gelince; demiryollarının teslimi aşağıdaki şekilde olmaktadır;

Bütün demiryollarının üretim ve tesisleri tamamen mümkün olduğunca güzel bir şekilde terk olunacaktır.

Özel hareket ettirici araçları bulunan demiryolu tamamen devir ve intikal eden bir arazide bulunuyorsa, iş bu hareket ettirici araçlar, 30 Ekim 1918 tarihindeki Müfredat Defterleri gereğince tamamen ve çalışır bir durumda bırakılacaktır. Osmanlı Hükümeti kontrolü kendine ait olan sebeplerden doğan zararlardan sorumludur.

İş bu anlaşma gereğince idareleri bölünmeye uğrayacak demiryollarındaki hareket ettirici araçların taksim şekli kendilerine hattın değişik kısımları tahsis olunan idareler arasında anlaşarak kararlaştırılacaktır.

Malzemelere nakledilen eşya, aletler ve hareket ettirici araçlardaki şartlara göre terk olunacaktır.

Ayrıca, Osmanlı Hükümeti Hicaz demiryolunda sahip olabildiği bütün haklarından vazgeçtiğini, gerek demiryolunun işletilmesi için gerek buna ait gerekse bunda kullanılan malların taksimi için ilgili olan devletler tarafından yapılacak olan bütün düzenlemeleri kabul ettiğini beyan etmektedir.

Telgraf ve telefonla ilgili olarak Osmanlı Devleti Müttefik Devletlerden herhangi birinin talebi üzerine Osmanlı topraklarından geçen telgraf ve telefon ana hatlarının yapım ve idaresi konusunda gerekli kolaylıkları sağlayacağını taahhüt eder.

Denizaltı kabloları meselesinde Osmanlı Hükümeti, İstanbul-Köstence kablosunun İstanbul'da karaya bağlanması hakkında Müttefik Devletler tarafından gösterilecek herhangi bir idare veya şirkete devredilmesini kabul etmektedir.

Osmanlı-Kıbrıs-Lazkiye ve Cidde-Suakin kablolarının genel durumu veya kısımları üzerinde her türlü hak, yetki ve imtiyazdan başlıca Müttefik Devletler lehine olarak gerek kendi ve gerek vatandaşları adına feragat etmeyi kabul etmektedir.

Sevr genel olarak incelenince durum şu şekilde özetlenebilir: Osmanlı İmparatorluğu'ndan, zaten kuzey, doğu, batı ve güneyde kesilmiş bulunan Anadolu'ya inhisar eden bir parçadan başka ortada bir şey kalmıyordu. Topraklarından büyük bir kısmı kırpılmış, sahil hattından, limanlarından mahrum ve ayrıca her türlü kültürel gelişme imkanlarından yoksun bir Türkiye. İşte bu memleketi milletlerarası topluluktan kati olarak kenara atan Sevr'in feci ve hazin sonuçları bu idi.[13]

## ■ Sonuç

Müttefik Devletler ve yandaşlarının sömürgeci ruhlarına hoş gelen ve adını "Sevr Barış Antlaşması" olarak koydukları bu paylaşımın bütün maddeleri baştan sona kadar (433 madde) dikkatli bir şekilde okunursa Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu durumun daha iyi anlaşılması mümkün olacaktır.

Tarih sohbetleri veya Sevr ile ilgili yorumlarda "Sevr ölü doğmuş bir antlaşmadır" denir, ancak İtilaf Devletlerinin içinde bulunduğu ekonomik güçlükler ile söz konusu devletlerin artık Anadolu'yu kana boğacak asker bulamadıklarını -paralı asker ve sömürge güçleri hariç- ayrıca İtilaf Devletlerinin paylaşım sonucu elde etmiş olduklarının I. Dünya Savaşı'ndan önce elde ettiklerinden daha az olacağını tahmin edememişlerdi

(mesela Fransa'nın Osmanlı topraklarındaki yatırımları ve kapitülasyonlarla elde ettikleri).

Bütün bunlarla birlikte Sevr, Padişah Vahdettin tarafından imzalanmış olsaydı bile durum bugünkünden daha farklı olamazdı. Çünkü Sevr Paylaşımı hazırlanıp dünya ülkelerine duyurulmadan bir yıl üç ay önce Mustafa Kemal Samsun'a çıkmıştı (19 Mayıs 1919). Bu tarih Yunanlıların İzmir'e çıkmasından (15 Mayıs 1919) dört gün sonraya rastlamaktadır. Samsun'dan 25 Mayıs'ta hareket eden Mustafa Kemal önce Havza'ya, 12 Haziran'da ise Amasya'ya geçmiştir. Burada 21/22 Haziran tarihli Amasya Tamimi'ni yayınlamış, 23 Temmuz-7 Ağustos arasında Erzurum Kongresi'ni toplamış ve 4-11 Eylül tarihli Sivas Kongresi'nde "Manda ve Himayeyi" reddetmişti. Bu çalışmalarla birlikte Anadolu'nun her yerinde işgalci devletlere karşı Milli Mücadele'nin başlatılmasını sağlamıştı. Sevr Paylaşımı ise 10 Ağustos 1920 tarihinde, yani Sivas Kongresi'nden yaklaşık olarak 10 ay sonra imzalanmıştı.

Burada bilinmesi gereken, Müttefik Devletlerin Sevr Paylaşımı'ndan önce Osmanlı Devleti'nden geri kalan yoksul ve perişan Anadolu topraklarına çok rahat çıkarma yapabilmelerinin en önemli sebebi 30 Ekim 1918'de imzalanan Mondros Mütarekesi'dir. Bilindiği gibi bu mütarekenin imzalanmasıyla ordu terhis edilmiş; posta, telgraf, demiryolları, tersaneler ve limanlara el koyulmuş ve Boğazlar Osmanlı kontrolünden çıkmıştı. Bir devleti devlet yapan neyi varsa el konulmuş ve adına mütareke denilmişti. İşte her şeyi elinden alınan bir milletin savaşımların kalmadığı düşüncesi Müttefiklere Anadolu'ya asker çıkarma cesareti vermişti. Ancak durum hiç de onların düşündüğü gibi olmadı. Tam tersine "hasta adam" bin bir mucizenin birleşip tek mucize halindeki bir durumla yirmi yaşında bir delikanlı olup, Anadolu topraklarındaki yaban dikenlerini, çalılarını söküp atacak güce ulaşmıştı.

Dikkatimizi çeken bir başka husus Osmanlı topraklarından koparılıp bağımsızlık adı altında oluşturmuş oldukları küçük devletçikleri (Suriye, Mısır Irak, Sudan, Fas, Tunus, Filistin, Arabistan ve diğer Arap ülkeleri) tamamen kendi



egemenlikleri altına almaları ve bu ülkelerin insanlarını üçüncü bir ülkede kendi ülkelerinin insanlarıymış gibi konsolosluklarında muamele görmelerini sağlamalarıdır. Yine bu ülkelerin malları da Müttefik ülkelerin mallarıymış gibi Osmanlı ülkesinde muamele görecektlerdi. Dolayısıyla, bu korumacılık ve himaye sonucu Osmanlı'dan koparılan devletçikler, Müttefik Devletlerce gerçek bir sömürge haline getirilmiş oluyorlardı.

Yukarıda isimlerini belirttiğimiz söz konusu Müslüman ülkelerin görünüşte bağımsız, ancak halen sömürge durumunda olmalarının sebebi ise I. Dünya Savaşı'ndan önce Müttefik Devletlerce sözde bağımsızlıklarının vaat edilmesiyle aldatılıp Osmanlı'ya karşı hareket etmeleri sonucunda kendilerinin sömürge durumuna düşmelerine sebep olmuştur. Müttefik güçlerle işbirliği yaparak bölgedeki Osmanlı demiryollarını havaya uçuran ve Osmanlı ordusuna Müttefik Devletlerinin askerleriyle birlikte saldıran Müslüman ülkeleri ve askerleri ne yazık ki Osmanlı'nın güçlü olduğu dönemlerde Müttefik ülkelerin işgallerine karşı karşılıksız olarak Osmanlılarca korunmuşlardı. Ayrıca Osmanlılar hiçbir dönemde söz konusu bu Müslüman ülkeleri sömürmemiştir. Çünkü Osmanlı hiçbir zaman sömürgeci bir devlet olmamış, ayrıca adı geçen bu ülkelerin de o devirde sömürülecek herhangi bir şeyleri yoktu. Bugün sömürülmelerine sebep olan petrolün ise kullanım alanları yoktu. Bütün bunlarla birlikte çöl ve verimsiz topraklardan ibaret olan bu ülkelere yiyecek-giyecek vs. gibi şeyler Osmanlı Devleti tarafından karşılıksız olarak İstanbul'dan ve Anadolu'dan kervanlarla götürülürdü. Osmanlı'nın yıkılışında büyük payları olan bu devletlere Milli Mücadele ve sonrasında Mustafa Kemal Atatürk çok sıcak davranmış, ancak onları ağa babaları sömürgecilerinden ayıramamıştır.

Sevr'i hazırlayan ülkeler (giriş kısmında isimleri belirtilmiştir) her ne pahasına olursa olsun gerekeni yapacaklardı. Çünkü Sevr'in hazırlayıcısı olan Mondros bir anlaşmadan ziyade teslim oluş şeklinde sonuçlanmıştı. Bilindiği gibi savaşta teslim olan tarafın menkul ve gayri

menkulleri galip taraf için ganimet sayılırdı, yapılacak şey ganimeti paylaşmaktı. İtilaf Devletleri de Sevr'le bunu gerçekleştirmek istemişlerdi. Ancak Mondros'la her şeyin bittiğini düşünen Müttefikler, Anadolu'da başlatılan hareketin manâ ve anlamını bilmiyorlardı. Çünkü kendileri bu değerlere sahip değillerdi. 19 Mayıs 1919 tarihi ile başlayan Milli Mücadele taraftarları Sevr'e boyun eğecek olsalardı eğer, söz konusu tarihten 6,5 ay sonra önce imzalanan Mondros'u (teslim oluş) kabul ederlerdi. Mondros'u kabul etmeyip bütün yoksulluklara rağmen Anadolu'da hareket başlatan vatanın aziz evlatları Sevr'in ölü doğduğunu bütün dünyaya haykırıyorlardı. Ve Sevr hayatta ebediyen dip diri kalan birinin mirasının paylaşımı olduğu için, bu miras hakiki sahibinden başka kimseye kalmamıştır.

Bu noktadan hareketle, Türk ve Müslüman olduğunu söyleyip Atatürk hakkında yanlış düşüncelere sahip olan insanlara söylemek istediğim şey şudur: Öncelikle Mondros Mütarekesi'nin bütün maddelerini okusunlar, sonra İzmir'in Yunanlılar tarafından işgalini, Çukurova'nın Malatya'ya kadar Fransızlar tarafından işgalini, İtalyanların Antalya'ya çıkışlarını, İngiliz ve Fransız gemilerinin boğazlardan geçerek İstanbul önlerinde demir atışlarını, Ermenilerin Doğu'daki hareketlerini düşünsünler. Bundan sonra da Sevr Paylaşımı'nı sonuna kadar okusunlar; tekrar düşünsünler. Daha sonra da Milli Mücadelenin hangi şartlar altında yapıldığını düşünsünler ve karar versinler. O zaman bu ülkenin hangi şartlar altında Türk milletine emanet edildiğini ve bu gök kubbe altında her gün ezan seslerinin şehitlerin şahadetine nasıl katıldığını, bir asker olarak Atatürk'ün hangi ocaktan geldiğini anlarlar.

Yrd. Doç. Dr. Ömer BUDAK,  
Kırıkkale Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi / Türkiye.

# Alıntı Kaynağı: Türkler, Cilt: 15 Sayfa: 835-845.

■ Dipnotlar:

- [1] Nihat Erim, Devletlerarası Hukuk ve Siyasi Tarih Metinleri, c. I, Ankara 1953.
- [2] Paul C. Helmreich (Çev. Şerif Erol), Sevr Entrikaları, Büyük Güçler, Maşalar, Gizli Antlaşmalar ve Türkiye'nin Taksimi, Sabah kitapları, İstanbul 1996, s. 241.
- [3] T. G. Djuvara, 100 Plan, Haçlı Taassubu, Türkiye Düşmanlığı (Çev. Yakup Üstün), İstanbul 1979, ilgili kısımlar.
- [4] Rifat Uçarol, Siyasi Tarih, İstanbul 1982, s. 440.
- [5] Paul C. Helmreich a.g.e., s. 243-244.
- [6] Reşat Sagay, a.g.e., İstanbul 1982, s. 440.
- [7] Reşat Sagay, a.g.e., s. 146.
- [8] Nejat Göyünç, "Sevres'den Lausanne'a", Belleten, Cilt. XIV, sayı. 183, Ankara 1983, s. 151-152.
- [9] A. Şükrü Esmer, Siyasi Tarih, İstanbul 1944, s. 542.
- [10] H. Ömer Budak, Sevr Paylaşımı, Ankara 2001, s. 121-127.
- [11] Sagay, a.g.e., s. 144.
- [12] Budak, a.g.e., s. 161-162.
- [13] Sagay, a.g.e., s. 147-148; Ayrıca konunun tamamı için bakınız, Budak, a.g.e., ilgili kısım. Taryhy makalalar